

بررسی امکان سنجی ارتکاب جرائم در نظام بانکداری الکترونیکی

فاطمه احدی^۱ ظریفه رضازاده حمیدیه^۲

چکیده

بانکداری الکترونیکی نوعی خاص از نظام بانکداری می باشد که جهت ارائه خدمات به مشتریان خود، از محیط الکترونیکی استفاده کرده و علاوه بر آن، تمامی عملیات بانکی اعم از دریافت یا واریز پول، تأیید امضا، ملاحظه موجودی و دیگر عملیات بانکی نیز به صورت الکترونیکی انجام می شود. بدیهی است که با افزایش دسترسی افراد به اینترنت و ویژگی های منحصر به آن، و چون در این نوع از بانکداری، از فناوری های پیشرفته نرم افزاری و سخت افزاری مبتنی بر شبکه و مخابرات برای تبادل منابع و اطلاعات مالی استفاده می شود، به همین خاطر امکان ارتکاب جرائم در نظام بانکداری الکترونیکی نیز افزایش خواهد یافت. هدف از پژوهش حاضر بررسی امکان سنجی ارتکاب جرائم بانکی در نظام بانکداری الکترونیکی می باشد. روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی بوده و یافته های تحقیق حاکی از این مطلب است که دسترسی غیرمجاز به داده ها و سامانه های بانکی، جعل امضای الکترونیکی و کلاهبرداری اینترنتی به عنوان مهمترین و شایع ترین جرایمی است که در نظام بانکداری الکترونیکی به وقوع می پیوندد.

واژگان کلیدی: امکان سنجی، جرایم بانکی، بانکداری الکترونیکی

۱- استادیار گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران (نویسنده مسئول) fateme_ahadi@iau-maragheh.ac.ir

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه فقه و حقوق جزا، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران zarifeh.rezazadeh1363@gmail.com

1- مقدمه

بانک نهادی اقتصادی است که وظیفه‌هایی چون تجهیز و توزیع اعتبارات، عملیات اعتباری، عملیات مالی، خرید و فروش ارز، نقل و انتقال وجوه، وصول مطالبات اسنادی و سود سهام مشتریان، پرداخت بدهی مشتریان، قبول امانات، نگهداری سهام و اوراق بهادار و اشیای قیمتی مشتریان، انجام وظیفه قیمومیت و وصایت برای مشتریان، انجام وکالت خرید یا فروش را بر عهده‌دارند (عزیزی، 1397: 30). بانک‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان اصلی اقتصاد در جوامع امروز، هدایت و پشتیبانی بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی جامعه را بر عهده‌دارند و طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های تجاری و خانوارها با بانک‌ها از طریق حساب‌های سپرده، وام‌ها و سایر خدمات مالی مرتبط هستند و از این رو به‌طور مستقیم تحت تأثیر کارکردهای بانک قرار می‌گیرند. بانک‌ها را می‌توان به انواع مختلف تقسیم کرد. یکی از انواع بانک‌ها، بانکداری الکترونیکی است.

بانکداری الکترونیکی نوع خاصی از بانکداری است که جهت ارائه سرویس به مشتریان خود از یک محیط الکترونیکی مانند اینترنت استفاده می‌نماید. در این نوع بانک تمامی عملیات بانکی اعم از دریافت یا واریز پول، تأیید امضا، ملاحظه موجودی و دیگر عملیات بانکی به‌صورت الکترونیکی انجام می‌شود. در نظام بانکداری الکترونیک، استفاده از فناوری‌های پیشرفته نرم‌افزاری و سخت‌افزاری مبتنی بر شبکه و مخابرات برای تبادل منابع و اطلاعات مالی به‌صورت الکترونیکی است که می‌تواند باعث حذف نیاز به حضور فیزیکی مشتری در شعب بانک‌ها شود. به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام نوین بانکداری، راه‌حلی است که وجود آورده که انقلابی را در این عرصه در پی داشته است و راه را برای جهانی‌شدن بانک‌ها و پیاده‌سازی تجارت الکترونیک، به معنای واقعی، هموار ساخته است (تقوی فرد و برزده، 1394: 21). اما این پیاده‌سازی تجارت الکترونیک باعث افزایش جرایم بانکی در این فضا نیز شده است. جرائم بانکی به مجموعه جرائمی اطلاق گردیده است که با استفاده از وسایل بالقوه غیرقانونی برای به دست آوردن پول، دارایی یا سایر املاک متعلق به یک موسسه مالی یا برای به دست آوردن پول از سپرده‌گذاران با طرح حيله و تقلب به‌عنوان بانک یا موسسه مالی دیگر صورت می‌پذیرد. جرائم بانکی و فسادهای ناشی از آن از جمله مفاسدی هستند که هم‌زمان با شکل‌گیری جوامع جدید پدید آمده‌اند و همگام و متناسب با پیشرفت و ترقی سیستم‌های پولی و مالی کشورها، پیچیدگی و گستردگی بیش‌تری پیدا کرده‌اند. یکی از چالش‌های اساسی فراروی پیشگیری و مقابله با جرائم بانکی در ایران، ناشناخته ماندن پیامدها و آثار زیان‌بار آن جرائم است که باعث شده تاکنون عزمی جدی یا حساسیتی ویژه برای رویارویی با این جرائم در کشور ایجاد نشود.

بر این اساس، پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سوال اساسی است که نظام بانکداری الکترونیکی چه نوعی از بانک بوده و چه نوعی از جرایم در این نوع از بانک‌ها می‌تواند به وقوع بپیوندد. بنابراین برای درک بهتر

این مساله در ابتدا بایستی به مفهوم شناسی نظام بانکداری الکترونیکی پرداخته و سپس به بررسی جرایم ارتكابی در این فضا پرداخته شود.

2- پیشینه شناسی

بیگی، بیگی و احدی (1400)، در مقاله خود تحت عنوان راهبردنگاری جرائم بانکی در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی به بررسی جرایم بانکی در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی پرداخته ولی از پرداختن به جرایمی که در بستر بانکداری الکترونیکی به وقوع می‌پیوندند پرهیز کرده‌اند.

کبیری و شفیع خورشیدی (1397)، در مقاله خود تحت عنوان «اخلال در نظام اقتصادی کشور» بیشتر به بررسی عوامل موثر بر بروز اخلال در نظام بانکی پرداخته و راهکارهایی را در این زمینه ارائه داده‌اند ولی با اینحال ولی از پرداختن به جرایمی که در بستر بانکداری الکترونیکی به وقوع می‌پیوندند پرهیز کرده‌اند.

ابوالحسنی هستیانی و دانیالی (1397)، در مقاله خود تحت عنوان «تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار بانکی کشور» در رابطه با جرم پول‌شویی و راهکارهای مقابله با آن بحث کرده ولی از پرداختن به جرایمی که در بستر بانکداری الکترونیکی به وقوع می‌پیوندند پرهیز کرده‌اند.

رجبیه و توکلی (1396)، در مقاله خود تحت عنوان «پیشگیری از جرائم بانکی با تأکید بر اصلاح ساختار بانک‌ها در نظام حقوقی ایران»، در ابتدا به مفهوم شناسی جرایم بانکی پرداخته و سپس به ارائه راهکارهایی مبنی بر اصلاح ساختاری بانک‌ها پرداخته و این راه را بهترین روش برای پیشگیری از جرایم بانکی برشمرده‌اند.

عاقلی نژاد (1394)، در مقاله خود تحت عنوان «پیشگیری از جرائم بانکی از طریق حاکمیت شرکتی در بانک‌ها»، ابزارهای پیشگیری در سیاست جنایی کنشی را مجموعه‌ای از بازدهی‌های مالی و اقتصادی مطرح می‌کند. به نظر ایشان، حاکمیت شرکتی بانکی مؤثرترین تکنیکی است که اهداف پیشگیری از جرائم بانکی را تأمین می‌کند. چراکه حاکمیت شرکتی در بانک‌ها موجب دستیابی به هدف‌های پاسخ‌گویی، شفافیت، عدالت و رعایت حقوق ذینفعان می‌گردد و احتمال بروز انواع تخلفات و جرائم بانکی را به حداقل می‌رساند.

ویلا^۱ (2019)، در کتاب خود تحت عنوان «جرائم بانکی: کلاهبرداری، پول‌شویی و اختلاس^۲»، بیشتر به بررسی جرایم ارتكابی در بستر بانکداری سنتی پرداخته و از پرداختن به جرایمی که در بستر بانکداری الکترونیکی به وقوع می‌پیوندند پرهیز کرده‌اند.

۱- John K. Villa.

۲- Banking Crimes: Fraud, Money Laundering, & Embezzlement.

مولیگان^۱ (2015)، در کتاب خود تحت عنوان «ارزیابی کنترل اجتماعی جرائم بانکی: بررسی خلأها و موفقیت‌های صنعت در مقابله با پول‌شویی»، فقط به بررسی جرم پول‌شویی از منظر جرم‌شناسی پرداخته و از پرداختن به جرایمی که در بستر بانکداری الکترونیکی به وقوع می‌پیوندند پرهیز کرده‌اند.

3- مفهوم شناسی

در این قسمت از پژوهش برای درک بهتر مساله به بررسی و مفهوم شناسی متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش اشاره می‌کنیم.

3-1- جرایم اقتصادی

جرائم اقتصادی یکی از مفاهیم جدید جامعه مدرن است که به لحاظ تهدیدهای آن‌ها نسبت به ثبات و امنیت جوامع، سنت‌ها و ارزش‌های دموکراسی، ارزش‌های اخلاقی و عدالت، توسعه پایدار و حاکمیت قانون، بیش‌ازپیش موجب نگرانی شده است. سابقه طرح این جرائم در غرب به سال 1905 برمی‌گردد که بنگر^۲، جرم‌شناس هلندی، بین جرائم خیابانی و جرائم اقتصادی تفکیک قائل شد (Bonger, 1916: 25) جرائم اقتصادی به تعبیر برخی هم رفتارهای برنامه‌ریزی‌شده یا سازمان‌یافته توأم با حیله و تقلب هستند که باهدف تحصیل پول یا مال یا عدم پرداخت وجه یا خسارت یا تحصیل امتیازهایی در حین فعالیت‌های شغلی ارتکاب می‌یابند. (Benson, Michael & Simpson, Sally, 2009: 11)

3-2- جرائم بانکی

هرچند اصطلاحی تحت عنوان «جرم بانکی» در متون قانونی به کار نرفته است، لیکن در مطالعات جرم‌شناختی به مجموع جرائمی نظیر پول‌شویی، اختلاس، تقلب، کلاهبرداری و سایر سوءاستفاده‌های مالی و اقتصادی در این حوزه، «جرائم بانکی» تعبیر شده است (گسن، 1394: 50). چراکه در نوشتگان جرم‌شناختی، عمدتاً جرائم بانکی در ذیل مصادیق جرائم اقتصادی، یقه‌سفیدی، سازمان‌یافته و بدون بزه دیده قرار می‌گیرند (میرسعیدی و زمانی، 1392: 167). حقوق کیفری ناظر بر جرائم بانکی هم بخشی از جرائم و مجازات‌ها را به حمایت از نظم اقتصادی در مقابل سوءاستفاده‌ها و دارا شدن‌های نامشروع و ناعادلانه اختصاص داده که عمدتاً مبنایی سودجویانه داشته یا باعث ایراد خسارت به نظام بانکی خواهد شد (آذری متین، 1396: 45).

۱- Erin M. Mulligan.

۲ - WillemBonger.

3-3- بانکداری اینترنتی

بانکداری الکترونیکی نوع خاصی از بانکداری است که جهت ارائه سرویس به مشتریان خود از یک محیط الکترونیکی مانند اینترنت استفاده می‌نماید. در این نوع بانک تمامی عملیات بانکی اعم از دریافت یا واریز پول، تأیید امضا، ملاحظه موجودی و دیگر عملیات بانکی به صورت الکترونیکی انجام می‌شود. (تقوی فرد و برزده، 1394: 21). دو نوع کلی از مدل‌های بانکداری الکترونیکی وجود دارد. مدل نخست، بانک‌های الکترونیکی بوده که در واقع موسسه‌ای است که فقط روی اینترنت موجود است و دارای هیچ‌گونه شعب فیزیکی نیست. در مدل شعبات الکترونیکی هم بانک‌های معمولی و مرسوم، خدمات بانک الکترونیکی را به کاربران خود ارائه می‌دهند. دوم بانک‌های مجازی هستند که صرفاً تولیدات و خدمات خود را از طریق کانال‌های توزیع الکترونیکی بدون وجود شعبه انجام می‌دهند. این‌گونه بانک‌ها به دلیل صرفه‌جویی‌هایی که از هزینه‌های غیرمستقیم بهره‌مند می‌شوند، معمولاً سودی بالاتر از حد متوسط آن کشور پرداخت نموده و صرفاً در اینترنت موجود می‌باشند. لذا بانکداری مجازی به معنای استفاده از اینترنت جهت انجام عملیات بانکی و عدم حضور فیزیکی در شعبه‌های بانک‌ها است (سعیدی مهرآباد و جهانگرد، 1388: 41).

4- جرایم ارتكابی در بستر نظام بانکداری اینترنتی

در این بخش از پژوهش به بررسی مهمترین و شایع ترین جرایم ارتكابی در بستر نظام بانکداری اینترنتی می‌پردازیم:

4-1- دسترسی غیرمجاز به داده‌ها و سامانه‌های بانکی

فضای اینترنت و فضای مجازی بستری است که علاوه بر مزیت‌های فراوان دارای خطرها و تهدیدهایی نیز است. یکی از این تهدیدها که امروزه بسیار دامن‌گیر فضای مجازی شده هک شدن و دسترسی غیرمجاز به اطلاعات کاربران است. پیدایش جرم دسترسی غیرمجاز همراه با پیدایش رایانه بوده است. بنابراین از جمله جرائم وابسته به رایانه و بدون سابقه سنتی، محسوب می‌گردد. شبکه ارتباط اینترنتی ناامن است و تبادل اطلاعات از طریق اینترنت بدون در نظر گرفتن موارد ایمنی خطرناک است و اشخاص غیرمجاز ممکن است به اطلاعات حساس در حین انتقال و یا بر روی سرویس‌دهنده‌های اینترنتی دسترسی پیدا کرده، آن‌ها را تغییر و یا حذف نمایند. از آنجایی که، بانکداری الکترونیکی در بستر شبکه و اینترنت انجام می‌شود، لذا باید مکانیسمی جهت ضمانت انجام هر تراکنش بانکی که در آن داده‌های حساس مالی نیز ردوبدل می‌شود وجود داشته باشد. اینترنت به عنوان یک شبکه عمومی، با مباحث جدیدی پیرامون محرمانگی و امنیت اطلاعات مواجه است.

از این رو، بانکداری اینترنتی و آنلاین می‌تواند مخاطره‌های فراوانی برای مؤسسات و بنگاه‌های اقتصادی به همراه داشته باشد و این مخاطره‌ها با گزینش و انتخاب یک برنامه جامع مدیریت ریسک، قابل کنترل و مدیریت خواهد بود. حجم وسیعی از اطلاعات مالی، اعتباری و شخصی بر روی شبکه‌های مبتنی بر اینترنت در سرتاسر جهان ذخیره می‌شود. از سوی دیگر، از آنجایی که مسیر گردش اطلاعات و منابع روی شبکه بسیارند، لذا مشخص نمی‌باشد که اطلاعات مذکور کجا می‌روند و چه اشخاصی از آن‌ها بهره‌برداری می‌نمایند. بدین ترتیب، حفظ امنیت اطلاعات از مباحث مهم تجارت و بانکداری الکترونیک به شمار می‌رود. (بیگی و همکاران، 1400: 15)

4-2- جعل امضاء الکترونیکی

با گسترش فناوری و تولید تجهیزات بیش‌تر در حوزه بانکی، امر جعل به این حوزه نیز سرایت کرده است و جاعلان با استفاده از نرم‌افزارهای جدید تلاش می‌نمایند تا امر جعل را با دقت بیش‌تری در حوزه پولی و بانکی انجام دهند. بدین‌سان بایستی اذعان داشت که امنیت یکی از مهم‌ترین و بحث‌انگیزترین مسائل در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات است. جعل کردن را باید موضوعی جدا از هک کردن دانست، اما نتیجه هر دو نفوذ، از دست دادن اطلاعات و کاهش امنیت است. به‌منظور جلوگیری از نفوذ به سامانه‌ها و پیشگیری از جعل هویت، اسناد و مدارک در فضای مجازی، امضای دیجیتال یکی از بهترین راهکارها به شمار می‌رود. امضای دیجیتال مفهومی شبیه امضای دستی و اثرانگشت، اما با امنیتی بسیار بالا در فضای مجازی دارد. طبق بند ۷ ماده ۱۴ قانون نمونه دفاتر اسناد رسمی ایالات متحده، امضای الکترونیکی؛ هرگونه صدا، علامت یا فرآیند الکترونیکی است که به مدرک الکترونیکی با در نظر گرفتن شرایط علمی مربوط بدان، الحاق یا با آن همسان شده و این امضاء از سوی شخصی که قصد پذیرش مدارک را دارد، درج شده یا به دستور و برای او طراحی شده است. به استناد ماده 7 قانون تجارت الکترونیکی مصوب 1382 «هرگاه قانون وجود امضا را لازم بداند، امضای الکترونیکی مکفی است». بر اساس این ماده، امضای دیجیتال به‌تنهایی و بدون نیاز به امضای دستی برای قانون کفایت می‌کند. یعنی امضای الکترونیکی هر ماهیتی اعم از مهر، امضاء یا هر ماهیت دیگری که داشته باشد، از نظر قانون جایگزین امضای دست‌نویس با آثار حقوقی مشابه شده است (نور شرق، 1388: 190). از امضای دیجیتال می‌توان بر روی تمام بسترهای الکترونیک تبادل اطلاعات در حوزه‌های مختلف استفاده نمود. اما در صنعت بانکداری الکترونیک به خاطر ارزش اطلاعات تبادلی، این امضاها بیش‌تر از هر جای دیگری مورد استفاده

هستند. بدین ترتیب کلیه خدماتی که در بانکداری نوین ارائه می‌شود، مستلزم صدور امضای الکترونیکی از طرف کاربران است و لذا بستر و ساختار امضاهای جدید به‌گونه‌ای است که نوع جرائم را از امضای سنتی متمایز نموده است (میر محمدصادقی و آذری متین، 1397: 213).

4-3- کلاهبرداری از طریق کارت بانکی دیگری

درواقع جرائم بانکی ارتكابی در نظام بانکداری الکترونیکی، جرائم رایانه‌ای خاص حوزه تجارت الکترونیکی ناظر بر نظام بانکی بوده و به‌طور دقیق‌تر شامل جرائم رایانه‌ای خاص حوزه مبادلات مالی نظام بانکداری الکترونیکی هستند. از این رو مضاف بر جرائم بررسی‌شده در بندهای قبلی، می‌توان به جرائمی نظیر کلاهبرداری رایانه‌ای اشاره نمود. مرتکبان کلاهبرداری رایانه‌ای در بستر نظام بانکداری الکترونیکی برای این که بتوانند اموال کسب‌شده از کلاهبرداری‌های خود را انتقال دهند، به سراغ افراد ساده لوح می‌روند و با پرداخت مبلغ اندکی پول، کارت بانکی را از آن‌ها دریافت می‌نمایند. البته عده‌ای از افراد نیز هستند که کارت بانکی خود را در حالی که رمز آن در کنارش نوشته شده است گم می‌کنند و با این فکر که مبلغ اندکی در حساب دارند، برای سوزاندن آن اقدام نمی‌نمایند، در نتیجه کارت توسط افراد بزهکار پیدا و با استفاده از آن دست به کلاهبرداری می‌زنند. مرتکبان این جرم بانکی با این کار قصد دارند روند بررسی پرونده را پیچیده‌تر نمایند و فرد صاحب کارت بانکی را به‌عنوان مظنون معرفی می‌نمایند. از جمله شگردهای جدید کلاهبرداری از کارت‌های بانکی می‌توان به ارسال پیامک‌هایی مبنی بر ثبت‌نام مجدد کارت سوخت و قطعی یارانه هم اشاره نمود. هم‌چنین در برخی فروشگاه‌ها، فروشنده‌ها با دریافت کارت بانکی و رمز عبور از مشتری و ذخیره اطلاعات آن کارت در دستگاه اسکیم، موجودی کارت مشتری را به‌طور غیرقانونی به نفع خود برداشت می‌نمایند. یکی دیگر از این روش‌های جدید کلاهبرداری در بستر نظام بانکداری الکترونیکی این است که فرد کلاهبردار، یک معامله غیرحضوری انجام می‌دهد و مبلغی به‌عنوان پیش‌پرداخت از طرف درخواست می‌نماید و شماره حساب کارت شخص دیگری که شماره تماس وی را دارد، را برای واریز اعلام می‌نماید. قربانی هم مبلغی که به‌عنوان پیش‌پرداخت یک معامله دیگر به حسابش واریز شده بود را به‌طرف دوم یک معامله دیگر واریز می‌نماید. فرد کلاهبردار هم بدون جا گذاشتن ردی، کالای خریداری‌شده در معامله دوم را تحویل می‌گیرد و درجایی دیگر آن را به پول نقد تبدیل می‌نماید. (بیگی و همکاران، 1400: 85) در این‌گونه رفتارهای مجرمانه، ارکان جرم کلاهبرداری در بستر نظام بانکداری الکترونیکی با ارکان جرم کلاهبرداری سنتی به‌ویژه از نظر رکن قانونی متفاوت است و به‌عنوان جرم خاص در حکم کلاهبرداری از کلاهبرداری موضوع ماده ۱ قانون تشدید مجازات

مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز متمایز می‌گردد (طباطبایی، 1394: 137). کلاهبرداری رایانه‌ای به لحاظ خلاقیت مرتکب آن و سهولت و کثرت ارتکابش، مهم‌ترین و شایع‌ترین جرم نظام بانکداری الکترونیک محسوب می‌شود. هرچند به‌ظاهر در ارتکاب این جرم، رایانه در حد وسیله جرم ظاهر می‌شود، اما رایانه و اینترنت کلاهبرداری را توأم با کیفیات و شرایط غیرقابل‌انکاری می‌کنند که قانون‌گذاران ناگزیر به شناسایی جرم جدید در کنار کلاهبرداری سنتی هستند (عالی‌پور، 1383: 203).

5- نتیجه‌گیری

جرائم بانکی متضمن لطمه شدید به نظام اقتصاد و بین‌المللی یعنی چرخه تولید، توزیع، حمل‌ونقل، مصرف و پول است. لذا سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا نیز سیاست جنایی افتراقی با گرایش سخت‌گیرانه پیش‌بینی کرده‌اند. از آنجایی که مصادیقی از این جرائم مانند پول‌شویی جنبه جهانی پیدا کرده‌اند، نظام حقوقی کشورهای مختلف در پرتو اسناد بین‌المللی از جمله کنوانسیون مریدا، به سمت نوعی هم‌گرایی در پیشگیری و مقابله با این‌گونه بزهکاری گام برمی‌دارند. این رویکرد، چه در بعد سیاست جنایی پیشگیرانه و چه در بعد سیاست جنایی سرکوبگرانه، در گفتمان مسئولان قضایی، اجرایی و تقنینی ایران، به‌ویژه در قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد به دلیل تمرکز بر پیشگیری وضعی و فنی، قانون مجازات اسلامی، به دلیل خارج ساختن این جرائم از شمول تعویق، تعلیق و مرور زمان و نیز قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مشهود است. اقتصاد نقش کلیدی در زندگی بشر بازی می‌کند. به همین دلیل مبارزه با مفاسد اقتصادی دارای جایگاه ویژه‌ای است. جرائم اقتصادی و مالی از جرائمی هستند که دامن‌گیر اقتصاد جامعه شده است و مانع فعالیت اقتصادی پویای اجتماع می‌شوند. هرچند در مجموعه مقررات کیفری، عناوین مجرمانه زیادی وجود دارد که بسیاری از آن‌ها می‌توانند از مصادیق جرائم اقتصادی به شمار آیند، لیکن جرائم بانکی، رفتارهای مجرمانه در حوزه پولی و بانکی هستند که برخی مصادیق آن مثل پول‌شویی از حیث قلمرو ارتکابی، از محدوده کشورها هم فراتر رفته و به یک معضل جهانی تبدیل شده است؛ به‌گونه‌ای که بر اقتصاد جهان سایه انداخته و امنیت اقتصادی کشورها را مختل نموده است. جرائم بانکی مانند هر جرمی دیگر از ابعاد مختلفی چون عوامل اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی، فرهنگی و برخی پارامترهای حقوقی قابل‌بررسی است. لیکن جرائم بانکی می‌بایستی در مطالعات سیاست جنایی مجزا در نظر گرفته شوند. بر این اساس، برای پیشگیری و مقابله با این جرائم در سیاست‌گذاری‌های ملی و بین‌المللی حساسیت زیادی به وجود آمده است. به همین دلیل در این رابطه پیشنهاداتی ارائه می‌شود.

- با توجه به جایگاه جرائم بانکی در نظام اقتصادی و مالی کشور، برای پیشگیری و مقابله با این جرائم، تدوین و ارائه الگوی بومی متناسب با نظام بانکداری اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.
- جرم‌زدایی از عناوین مجرمانه بانکی غیرضروری و جرم انگاری جرائم نوظهور در حوزه بانکداری الکترونیکی در سیاست‌گذاری‌های تقنینی می‌بایستی مدنظر قرار گیرند.
- با اختصاص دادرها و محاکم ویژه رسیدگی به جرائم بانکی و اجرای دوره‌های کاربردی حقوق کیفری بانکی و آئین دادرسی افتراقی این جرائم برای قضات، در جهت بازدارندگی و اتخاذ پاسخ متناسب با بزهکاری بانکی، از مدیران بانکی مجرب به‌عنوان مشاور در نظام قضایی استفاده گردد.
- دولت می‌تواند با تسهیل ورود بخش خصوصی به شبکه بانکی، سهم بانک‌های خصوصی را در بازار بانکی افزایش داده و موجب افزایش رقابت و بهبود عملکرد بانک‌ها در شبکه بانکی شود.
- نبود قوانین متناسب با ساختار ارائه خدمات نوین بانکی و عدم تحول نظام بانکی با پیشرفت‌های جدید در ارتباط با خدمات الکترونیکی و ضعف سیستم‌های کنترلی از جمله مشکلات پیشروی نظام بانکداری الکترونیک می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود نسبت به جرم انگاری آن اقدام گردد.

منابع فارسی

- ابوالحسنی هستیانی، اصغر و دانیالی، قربان (1397)، تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)، فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی، دوره 6، شماره 4
- بیگی، حسین؛ بیگی، جمال؛ احدی، فاطمه (1400)، راهبردنگاری جرائم بانکی در سیاست گذاری های پولی و بانکی، مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی، شماره 38
- تقوی‌فرد، سید محمدتقی و برزده، سید محمد (1394)، بانکداری الکترونیک (انقلاب فناوری اطلاعات در نظام بانکی)، تهران: موسسه عالی آموزش بانکداری ایران.
- رجبیه، محمدحسین و توکلی، ابوالفضل (1396)، پیشگیری از جرائم بانکی با تأکید بر اصلاح ساختار بانک‌ها در نظام حقوقی ایران، فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره 3، شماره 3
- سعیدی مهرآباد، محمد و جهانگرد، محمدرضا (1388)، بانکداری مجازی به‌عنوان یکی از راه‌های ایجاد احساس امنیت خاطر در اقشار نظامی و بررسی علل عدم استقبال عموم مردم ایران از بانکداری مجازی، فصلنامه مدیریت نظامی، شماره 35
- طباطبایی، سید حسین (1394)، بررسی تطبیقی کلاهبرداری رایانه‌ای با کلاهبرداری سنتی با نگاه به امنیت تجاری الکترونیکی، فصلنامه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، شماره 6
- عاقلی نژاد، محمدمامین (1394)، پیشگیری از جرائم بانکی از طریق حاکمیت شرکتی در بانک‌ها، چاپ 1، تهران، نشر جنگل، جاودانه.
- عالی پور، حسن (1383)، کلاهبرداری رایانه‌ای، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی، ش 6
- عزیزی، آریا (1397)، نقش بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در رونق اقتصاد ملی، فصلنامه مطالعات نوین بانکی، دوره 1، شماره 1
- کبیری، سهیل و شفیعی خورشیدی، علی‌اصغر (1397)، اخلال در نظام اقتصادی کشور، چاپ 1، تهران: نشر مجد.
- گسن، ریموند (1394)، جرم‌شناسی بزهکاری اقتصادی: نظریه عمومی تزویر، ترجمه شهرام ابراهیمی، چاپ 3، تهران: نشر میزان.
- میرسعیدی، سید منصور و زمانی، محمود (1392)، جرم اقتصادی؛ تعریف یا ضابطه؟، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، سال 2، شماره 4

- میرمحمد صادقی و آذری متین، افشین (1396)، راهبردهای کیفری در بانکداری نوین؛ با تأکید بر امضای الکترونیکی، فصلنامه راهبرد، سال 26، شماره 82
- میرمحمد صادقی و آذری متین، افشین (1397)، زیرساخت فنی و حقوقی تصدیق هویت در بانکداری نوین با نگاهی به جرم دسترسی غیرمجاز، فصلنامه حقوقی دادگستری، ش 101
- نورشرق، جمشید (1388)، امضاء الکترونیکی، فصلنامه دانشنامه حقوق و سیاست، شماره 12

منابع لاتین

- Benson, Michael & Simpson, Sally (2009), White-collar crime; An Opportunity perspective, New York: Routledge.
- Bonger, Willem Adriaan (1916), Criminality & Economic Conditions. Boston, Massachusetts: Little, Brown & Company.
- Mulligan, Erin M. (2015), Evaluating the Social Control of Banking Crimes: An Examination of Anti-Money Laundering Deficiencies & Industry Success, Graduate Theses & Dissertations, Doctor of Philosophy, Department of Criminology, College of Behavioral & Community Sciences, University of South Florida.
- Villa, John K. (2019), Banking Crimes: Fraud, Money Laundering, & Embezzlement, New Edition, 2019-2020 Ed, New York: West Group.

Investigating the feasibility of committing banking crimes in the electronic banking system

Fatemeh Ahadi^۱

Zarifeh Rezazadeh Hamidieh^۲

Abstract

Electronic banking is a special type of banking system that uses the electronic environment to provide services to its customers, and in addition, all banking operations such as receiving or depositing money, verifying signatures, checking the balance and other banking operations are also done electronically. It is obvious that with the increase of people's access to the Internet and its unique features, and because in this type of banking, advanced software and hardware technologies based on network and telecommunications are used to exchange resources and financial information, therefore the possibility of committing Crimes in the electronic banking system will also increase. The purpose of this research is to investigate the feasibility of committing banking crimes in the electronic banking system. The research method is descriptive and analytical, and the research findings indicate that unauthorized access to banking data and systems, electronic signature forgery, and internet fraud are the most important and common crimes that occur in the electronic banking system.

Keywords: feasibility study, banking crimes, electronic banking

^۱- Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran (Corresponding Author) fateme_ahadi@iau-maragheh.ac.ir

^۲- Master's degree student, Department of Jurisprudence and Criminal Law, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran. zarifeh.rezazadeh1363@gmail.com